

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ

ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ. ΝΤ' ΥΣΣΩ ΚΑΙ ΓΚΑΟΥ:
ΒΑΘΕΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΡΙΖΕΣ.

Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, ἔτσι σὰν *Mea Culpa*, ἔρχεται ἓνα βιβλίον ἢ ἔργο θεατρικὸ ν' ἀνακινήσει τὸ πρόβλημα τῶν λευκῶν καὶ τῶν μαύρων. Γιὰ τοὺς Ἕλληνας αὐτὸ τὸ πρόβλημα εἶναι δυσκολονόητο· (οἱ σπάνιοι μαύροι ποὺ κατὰ καιροὺς ἔφτασαν ὡς τὸν τόπο μας ἐγκλιματίστηκαν κι' ἀφωμοιώθηκαν χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς νοιώσει). Ἴσως κι' ἀπὸ τὴ φύση του νὰ μὴν μπορεῖ νὰ καταλάβει ὁ Ἕλληνας πῶς εἶναι δυνατόν ἀνθρώποι νὰ ζοῦν στὸν ἴδιο τόπο μ' ἓνα ἀέρατο μὰ ἀδιαπέραστο Σινικὸ τεῖχος ἀνάμεσά τους κι' ἀκόμα πιὸ πολὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει ὁ Χριστιανὸς Ἕλληνας ὅταν συλλογίζεται τὸ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληνας, οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος».

Ὅπως δὲ μπορεῖ νὰ καταλάβει καὶ τὴν ὑπαρξὴ ἄλλων μαύρων προβλημάτων σ' ἄλλους λαοὺς. Μὰ μὲ τὸ νὰ μὴ τὰ καταλαβαίνει δὲν θὰ πεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Ὑπάρχουν ὀξύτατα, καυτερά, ἅλυτα κι' ἀνάμεσα σὲ λαοὺς ποὺ ὄχι μόνον ἰσχυρίζονται, ἀλλὰ εἶναι καὶ Χριστιανοὶ καὶ Δημοκράτες καὶ ποὺ βλέπουν τὸ κάρφος εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀδελφοῦ τους.

Γιὰ τοὺς περισσότερους λαοὺς οἱ Ἀποικίες εἶναι μιὰ βολικὴ διευθέτησις τοῦ ζητήματος τῶν μαύρων. Δὲν εἶναι σὲ διαρκή ἐπαφὴ μαζί τους, δὲν τοὺς βλέπουν ὅλη τὴν ὥρα, δὲν ζοῦν κοντὰ τους κι' ἔτσι μποροῦν νὰ τοὺς ἀγνοοῦν. Ἐνῶ οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἔχουν οὔτε αὐτὴν τὴν διέξοδο· εἶναι ὑποχρεωμένοι ν' ἀντιμετωπίζουν τὴν κατάστασις καὶ πρέπει νὰ βροῦν κάποια λύση.

Μὰ σ' ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Καλύβα τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ, ποὺ τόσα πέτυχε γιὰ τοὺς μαύρους ὡς τὰ τελευταῖα βιβλία τῶν Νότιων (Φῶκνερ, Κῶλντγουελ, Κάρσον Μάκ Κάλλερς, Κάθρην Ἄν Πόρτερ), οἱ συγγραφεῖς τοὺς θέτουν τὸ πρόβλημα τῶν μαύρων, ἀλλὰ ἔτσι σὰν ἀπὸ γενναιοδορία, σὰν ἀπὸ περίεσμα τῆς εὐγένειας τῆς ψυχῆς τους, τῆς ἐκλεπτυσμένης ψυχῆς τῶν λευκῶν ποὺ πιστεύουν πῶς εἶναι ἡ περιούσια φυλὴ τῆς γῆς. Ἀκόμη κι' οἱ μαύροι συγγραφεῖς κι' ἀνάμεσά τους ὁ Richard Wright, ὁ καλύτερός τους στὸ Black Boy καὶ στὸ Native Son, μοιάζει ν' ἀναγνωρίζει αὐτὸ τὸ μεγαλεῖο τῶν λευκῶν.

Τὸ θέατρο, τήρησε ἀνάλογη στάσις ὡς ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια. Ὁ μαύρος παρουσιαζόταν στὴ σκηνὴ σὰν ἓνα καλόβολο καὶ πιστὸ ζῶο ἢ σὰν μανιασμένος ταῦρος. Μὲ τὸν Ὁ Νήλ ἀρχίζει ὁ μαύρος νὰ λογαριάζεται εἰς τὸν ἄνθρωπος στὸ θέατρο. Ἀπὸ «Τ' ὄνειροπαρμένο Παιδί» ὡς τὸν «Αὐτοκράτορα Τζόνς» καὶ τὸ «Ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ ἔχουν φτερά», ἔχουμε μιὰ σειρὰ ἀπὸ μαύρους ποὺ ὄνειρεύονται, ἀγαποῦν, ζοῦν κι' αὐτοὶ σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους : πρωταγωνιστοῦν, μὰ πάντα μὲ βαθεῖα ριζωμένη τὴν πεποίθησις ὅτι τίποτα δὲν τοὺς εἶναι δοσμένο ν' ἀπολάβουν ἀπ' ὅλες τὶς χαρὲς τῆς ζωῆς ποὺ βρισκονται ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ Σινικοῦ τεῖχους, τὴν μεριὰ τῶν λευκῶν. Μόνον στὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Ὁ Νήλ «Ὁ Παγοπόλης ἔρχεται» ὁ Τζὸ Μόττ βρίσκεται στὸν ἴδιο παρονομαστὴ μὲ

τους λευκούς μα' αυτή ή τόσο ποθητή
γματοποιείται στην έσχατην άπελπισία.

Περιμένει ακόμη ή 'Αμερική τόν
θάξει τόν θάρρος ν' ανεβάσει ένα μαύρο
λευκούς στη λύπη και στη χαρά.

Κι' οί συγγραφείς Ντ' Υσσώ και Γκάου
τους «Βαθειές είναι οί ρίζες» προσπάθησαν
να πλησιάσουν τόν θαυμαστό πρότυπο
του «Όλα τά παιδιά του Θεού
έχουν φτερά».

Έδω έχουμε τόν έρώτα μι'ας
λευκής για ένα μαύρο, όχι έναν
οιονδήποτε μαύρο, ό Μπρέτ
Τσάρλς είναι ήρωας του
τελευταίου πολέμου — ίσος με
τους λευκούς αδελφούς του
στον πόλεμο — ξαναγυρίζει
στην Πατρίδα σε μι'ά πολιτεία
του Νότου, για να βρεθεί
πάλι από την άλλη μεριά του
Τείχους. Δέν μπορεί να
ταξειδέσει στο ίδιο βαγόνι με
τους λευκούς, δέν μπορεί να
φάει στο ίδιο ρεστωράν, κανείς
λευκός δέν τόν δίνει τόν χέρι
του για να τόν χαιρετίσει, για να
πάρει ένα βιβλίο από την Δημόσια
Βιβλιοθήκη πρέπει να μπει
από την πίσω πόρτα και να χεί
γι' αυτό, αυτός ό Διευθυντής
ένός σχολείου σημείωση από
τη λευκή προστάτισά του, κι' αν
φωραθεί πώς βγαίνει περίπατο
με μι'ά λευκή τόν περιμένει
τό λυντσάρισμα κι' αυτήν ή
αίώνια περιφρόνηση τών
ομοίων της. Ο Γερουσιαστής
Λάνγκτον πού αντιπροσωπεύει
τ' απομεινάρια της παληάς
γενηάς, συχαίνεται να καθήσει
στην πολυθρόνα του γιατί τόν
βρήκε καθισμένο πάνω της
και τόσο βαθειά είναι ή
πεποίθησή του πώς ένας
μαύρος είναι μακριά από
τόν άνθρωπο, πού δέν
διστάζει αυτός ό αξιοσέβαστος
γέρος, να σκηνοθετήσει μι'ά
κλοπή για να τόν κλείσει
στη φυλακή, νομίζοντας
ότι έτσι τόν προφυλάσσει
κι' από τόν ίδιο τόν εαυτό
του. 'Ακόμη κι' ή κόρη
Λάνγκτον ή 'Αλίκη πού έχει
προοδευτικές ιδέες κι' έχει
σπουδάσει και βοηθήσει
τόν Μπρέτ Τσάρλς, να γίνει
αυτό πού έγινε, διανυκτερεύει
πώς τόν αγαπάει ή αδερφή
της, δέν διστάζει να πάει
με τόν πατέρα της, για να
τήν σώσει. Τό έργο θά
τελειώσει με συμβιβασμούς
γιατί ούτε ή Τζινέβρα ούτε
ό Μωρέτ τολμούν να φτάσουν
ός τόν τελος: να παντρευτούν,
γιατί νοιώθουν πόσο βαθειές
είναι οί ρίζες της διαφοράς
πού τούς χωρίζει.

Τώρα γεννιέται τόν έρώτημα
στο θεατή: τόν έργο τελειώνει
με συμβιβασμό γιατί οί
συγγραφείς δέν είχαν τήν
δύναμη (και τήν τεχνική
ακόμη) να φτάσουν σε μι'ά
τελειωτική λύση τού προβλήματος
ή ότι αυτή ή λύση για
πολλές αιτίες (θεωρία της
έξελίξεως, κατώτερότης
τού μελανού κυττάρου κλπ.),
είναι ανέφικτη και τόν
μόνο πού μένει ακόμη και
σ' αυτούς πού αγαπούν
τους μαύρους, είναι να τούς
βοηθήσουν να καλυτερέψουν
τούς όρους της ύπαρξής τους;
Κι' είναι σ' αλήθεια οί
λευκοί ό περιούσιος λαός
της γής; Κι' αν είναι
ποιά ακριβώς πρέπει να
ναί ή στάση του;

Ἐρωτήματα πού ξεπερνοῦν τὸ Ἀμερικάνικο πλαίσιο, πού ἀναγκάζουν τὸν Εὐρωπαῖο θεατὴ νὰ ἐνδιαφερθεῖ καὶ νὰ πάρει θέση.

Αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον κάνει τὸ θεατὴ νὰ παραβλέπει καὶ τὶς ἀτέλειες (μιὰ πολὺ χλιαρὴ τρίτη πράξη) καὶ τοὺς μελοδραματισμοὺς τοῦ ἔργου, καὶ στὴν περίπτωση τοῦ θεάτρου Κοτοπούλη βοηθάει πολὺ κ' ἡ ἐξαιρετικὴ ἐρμηνεία.

Σπάνια ἔχει κανεὶς τὴν εὐχαρίστηση νὰ παρακολουθήσει μιὰ τόσο καλὴ παράσταση. Τίποτα στὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν καὶ στὴ μικρότερη λεπτομέρεια δὲν πρόδωσε τὴν σωστὴ γραμμὴ ποῦχε χαράξει ὁ σκηνοθέτης.

Ὁ κ. Γ. Παπᾶς στάθηκε ἕνας ἀληθινὸς γερασμένος ἀφέντης τοῦ Νότου, ἕνας ἄνθρωπος πού ζεῖ μὲ τὸ χιτῆς—τὸ χιτῆς πού μάταια ἀγωνίζεται νὰ συγκρατήσῃ—ἕνας τύπος λιτὰ τραγικός, ὁ καλύτερος Παπᾶς τοῦ τελευταίου καιροῦ.

Ὁ τρόπος πού ὁ κ. Κατράκης ἀπόδωσε τὸ συγκρατημένο πάθος τοῦ Μπρέτ Τσάρλς, δείχνει πὼς ἔχει ἐξελιχθεῖ σ' ἕναν ἠθοποιὸ πού ξαίρει νὰ ὑποτάσσει τὸ δυναμισμό του στὸ πνεῦμα του, δηλαδή σ' ἕναν πρῶτης τάξεως ἠθοποιό.

Δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιθυμήσει κανεὶς τελειότερη, εὐλικρινέστερη, τρυφερότερη κ' ἀπλούστερη Τζινέβρα ἀπὸ τὴν Κα Βάσω Μανωλίδου.

Στὴ μάσκα καὶ στὸ παίξιμο τῆς Κας Ραυτοπούλου εὗρισκε κανεὶς ὅλη τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς ἀπλῆς θεοσεβοῦμενης μαύρης, τῆς μητέρας τοῦ Μωρίς Τσάρλς καὶ ὁ κ. Α. Κωνσταντάρης οὔτε μιὰ

στιγμὴ δὲν πρόδωσε τὸν Νεοϋορκέζο συγγραφέα τὸν γεμάτο φλέγμα καὶ κατανόηση ἀρρεβωνιαστικὸ τῆς Ἀλίκης Λάνγκτον πού ἡ Κα Χατζηαργύρη μᾶς ἔδωκε ὅσο καλύτερα μποροῦσε.